

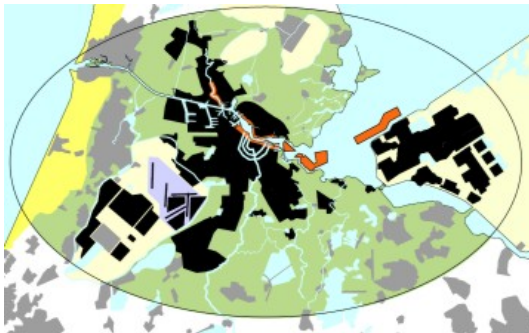
De Creatieve Zaan

Presentatie van Marijke Storm over de Zaanse creatieve economie. De betekenis van het daily urban system en 11 minuten vanaf Amsterdam C.S: Artis of Zaanstad? Over het uitdijende Creatieve Spook en de Creatieve Zaan als kern van de strategie. En over ondernemerscommunisme en de kracht van eenpitters. Inleiding tijdens een boottocht op IJ en Zaan, voorjaar 2008.

Creatief Zaanstad in het perspectief van regio Amsterdam.

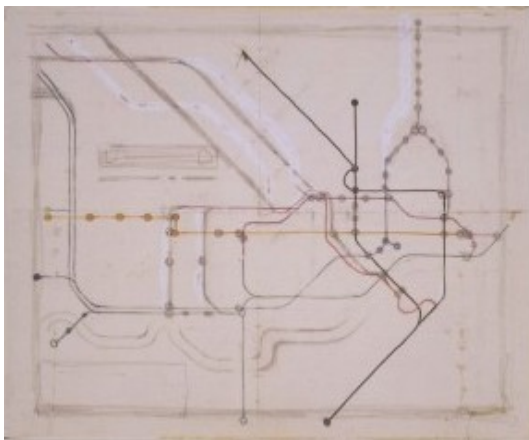
Marijke Storm, Stipo kennisteam voor stedelijke ontwikkeling.

Schets van strategieën voor de Zaanse creatieve economie vanuit de ervaringen van Stipo in het project [Sociale Visie Inverdan West](#) (opdrachtgevers: Woningcorporaties Parteon en ZVH en gemeente Zaanstad). Voor Inverdan West hebben we ons verdiept in de context van Zaanstad en veel gesproken met stakeholders binnen en buiten de stad.

Zaanstad in de metropool Amsterdam

De toekomstbeelden voor Randstad 2040 geven voor Amsterdam Metropolitan Area een beeld van een regio in het groen, van IJmuiden tot Almere. De oevers van IJ, IJmeer en Zaan geven volop ontwikkelingskansen. Zaanstad ligt middenin deze regio. Toch voelt dit nog niet zo. Niet voor Zaankanters, niet voor Amsterdammers.

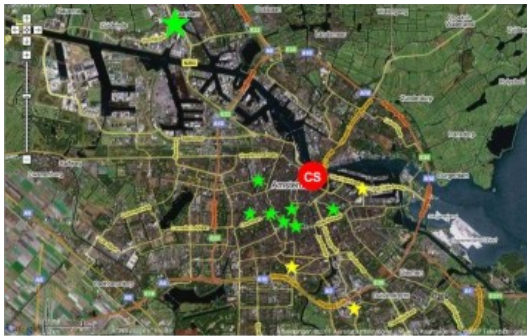

Daily urban system

In de jaren 30 heeft Harry Beck het beeld van de Londenaren over hun daily urban system totaal veranderd. De eerste tekeningen geven zijn inspiratie aan: lijnen en verbindingen als een elektrisch circuit. De kaart had niets meer te maken met de bovengrond, de daglichtrealiteit, maar alles met de lijnen, verbindingen en overstappunten ondergronds. Verbindingen en duidelijkheid waren de uitgangspunten voor Beck. En hij creëerde daarmee een design klassieker van de 20e eeuw.

In één klap kregen bewoners van Londen en bezoekers een ‘andere’ stad op hun netvlies. Door de stations in het centrum meer tussenruimte te geven en de lijnen met de vergelegen stations in te korten, was voor iedereen in een oogopslag de totale metropool zichtbaar. De kaart bracht de verder gelegen delen en plaatsen ineens dichterbij, het gaf aan hoe makkelijk alles te bereiken was. Het beeld over centrum en periferie veranderde, mentaal was ineens een veel groter gebied onderdeel van het dagelijks leven.

VANAF CS PER TRAM / METRO: MET DE TRAM BENT U NA 11 MINUTEN NET VOORBIJ HET LEIDSEPLEIN OF ARTIS

Naar Zaanstad of Artis?

In de regio Amsterdam is deze mentale slag nog niet gemaakt. Wat ons opvalt is dat de meeste Amsterdammers denken dat Almere dichterbij ligt dan Zaandam. Amsterdammers komen niet in Zaandam.

Om te werken is Zaanstad eigenlijk heel aantrekkelijk om er je bedrijf te vestigen: je rijdt altijd tegen de files in, en je bent er binnen 10 minuten. Vaak sneller dan naar een andere plek in en rond Amsterdam.

KORTSTE REISAFSTAND PER TREIN VANAF HART AMSTERDAM: ZAA NSTAD EVEN DICHTBUJ ALS LELYLAAN, DU VENDORCHT EN DIEMEN

En per trein? Voor de creatieve industrie is goed openbaar vervoer minstens zo belangrijk. In tijd ben je met openbaar vervoer vanaf Amsterdam C.S. net zo snel in Zaanstad als in Diemen, Duivendrecht en Lelylaan. Zaanstad maakt dus volledig deel uit van de Amsterdamse metropool. En sta je op C.S.?

Dan ben je na 11 minuten in Zaanstad, of met de tram bij Artis.

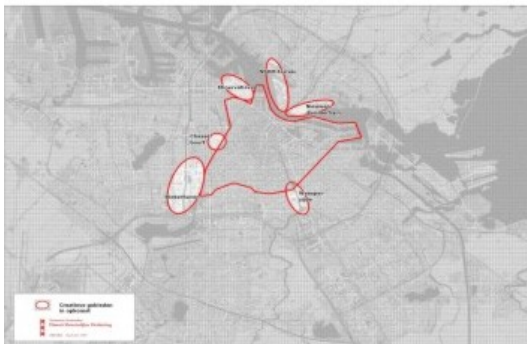
KORTSTE REISAFSTAND PER TREIN VANAF SCHIPHOL:
ZAA NSTAD EVEN DICHTBIJ ALS AMSTERDAM CS EN LEIDEN

Als we Schiphol als centrum van de regio nemen, dan ben je met de trein net zo snel in Zaanstad als op Amsterdam C.S.

Kortom: heel veel kansen voor Zaanstad.

En een kwestie van tijd dat iedereen in Amsterdam én in Zaanstad dit ook gaat ontdekken.

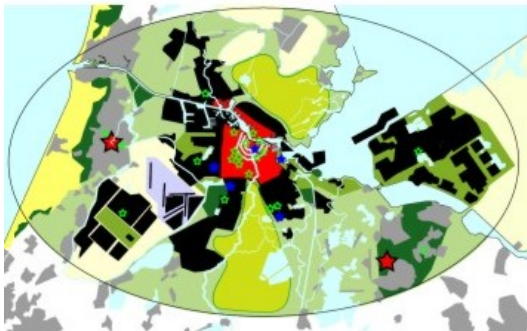
emerging creative areas

Het Creatieve Spook

Geleidelijk spreiden de vestigingsplekken van de creatieve industrie zich in Amsterdam over een groter gebied: de figuur van 'het spook' van het creatieve gebied dijt uit. Amsterdam Noord komt in zicht. De komst van de Noordzuidlijn zal veel betekenen, uiteindelijk ook voor Zaanstad, maar de transformatie zal lang duren en geleidelijk gaan. Lang wachten is echter niet zinvol, nu inzetten op een sterke offensieve lijn wel.

creative knowledge based economy

Dan kunnen we veel eerder toegroeien naar kaartbeelden die nadrukkelijker het Zaanse potentieel voor de creatieve industrie weergeven. De regio is het schaalniveau dat telt. Rond 2004 begon de Dienst Ruimtelijke Ordening Amsterdam met een toekomstgerichte oriëntatie over mogelijkheden voor de creatieve industrie. Ik werkte daar destijds. Vanaf het begin hebben we toen ingezet op de "creatieve kennisregio" met Zaanstad als belangrijke plek, 'ruimte voor talent'.

De Creatieve Zaan

Zaanstad is een Bandstad, organisch ontstaan tussen de parallelle lijnen van Zaan, spoor en weg. Het gebied heeft geen logisch hiërarchisch centrum zoals Alkmaar en Haarlem wel hebben. Voor het aantrekken van creatieven van buitenaf is een heel belangrijk gegeven dat niemand snapt hoe Zaanstad werkt, laat staan Zaanstad. Het is van buitenaf onduidelijk hoe de stad is opgebouwd: Zaandam, Oostzaan, Koog aan de Zaan, Westzaan, Westzanerdijk, Zaanwijk. Wat iedereen wel snapt is de Zaan.

Voor Amsterdam is De Zaan is ook het logische verband met het verleden: dáár waren de productiewerven voor het Amsterdamse VOC imperium.

Langs de Zaan bevinden zich al die oude industriële gebouwen, die bij uitstek geschikt zijn voor hergebruik voor de creatieve industrie. Een prima vestigingsmilieu voor de creatieve industrie. Uit onderzoek van dRO Amsterdam blijkt dat naast het productiemilieu het consumptiemilieu minstens even belangrijk is

In de creatieve economie is ontmoeting immers het fundament, en dat gebeurt op de terrasjes, in de cafés, in restaurants. Vaak loopt werk en ontspanning ook door elkaar. Werkafspraken worden in cafés gemaakt, lunchtijd is een prima moment om elkaar te ontmoeten. Er zijn niet veel plekken in Zaanstad waar je dit zou kunnen organiseren, maar de Zaan leent zich hier bij uitstek voor.

Kortom: een strategie voor creatieve industrie in de Zaanstreek moet primair een strategie voor de Creatieve Zaan zijn.

De waterfronten staan centraal in de ontwikkelingsstrategie van de regio. Het waterfront van de Zaan hoort daar nadrukkelijk bij.

De herkenning van het belang van oevers en de waterrijkdom van de regio, betekent ook het herwaarderen van vervoer over water. Pilot studies voor nieuwe vaarverbindingen in de regio tonen Zaanstad op een kruispunt van watertransport: de zakenlijn van Alkmaarder Meer naar Schiphol; de woon-werk lijn van IJmuiden naar Lelystad of Het Gooi/ Amersfoort noord.

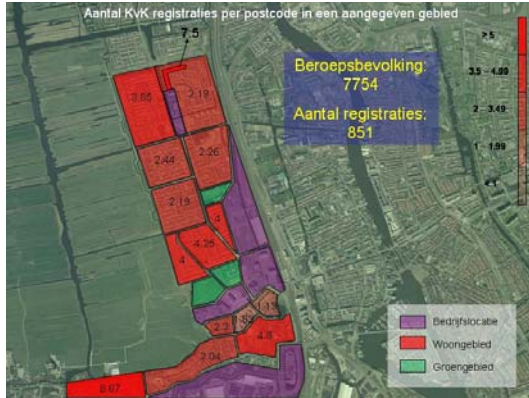
Zaanse kracht, de endogene strategie

Het mentale perspectief van gevoelsmatige afstand en de Zaan als kern van de creatieve strategie gaan over de exogene strategie, de strategie van buiten naar binnen.

Wij stellen dat het een gemiste kans is als Zaanstad zich daarnaast niet óók richt op een endogene strategie, de strategie van binnenuit.

Er zit in Zaanstad al heel veel creativiteit. Zaanstad heeft een lange traditie van zelfstandig

ondernemerschap die terugvoert naar de VOC-tijd. Houtbewerkingsbedrijven en scheepsbouw bestonden uit eenmansbedrijven. Hier is een specifiek soort communisme ontstaan: het ondernemerscommunisme. De cultuur van zelfstandigheid en gezond wantrouwen tegen alles wat van bovenaf is opgelegd is onder Zaankanters nog steeds aanwezig. Maar ook: staan ze ergens achter, dan gaan ze samen aan de slag om het uit te voeren.

Bij het onderzoek van ons team in Zaanstad Nieuw West bleek dat daar op een beroepsbevolking van ruim 7,500 werknemers 851 KvK registraties bevinden. Alle bedrijventerreinen, kantoorgebieden en winkelcentra zijn hier buiten gelaten. De 851 gaan louter om registraties achter de voordeur van een woning. En dan: voor een eenmansbedrijf heb je niet altijd een KvK-registratie nodig. Heel veel eenpitters achter de voordeur dus.

Niet alle eenpitters zijn creatieve bedrijven, maar het grootste aandeel zit wel in de zakelijke dienstverlening.

Er is op dit moment vooral nog heel veel onbekend over deze eenpitters: waarom zitten ze daar, wat willen ze, wat hebben ze nodig? Voorlopig hebben we in Nieuw West de ambitie uitgesproken dat deze wijk de beste eenpitterswijk van Nederland moet worden. Wat dat precies

betekent, zijn we met alle partners in de wijk aan het onderzoeken.

Kortom: Zaanstad, focus niet alleen op het van buiten naar binnen halen van nieuwe creatieve bedrijven, maar ga ook aan de slag met de creatieve stad van binnenuit.

Met dank aan:
Hans Karssenbergh, Sociale Visie Nieuw West, Zaanstad
Kees Jansen, Kwartiermaker Nieuw West, Zaanstad

Impressie van de creatieve boottocht over de Zaan.

Op 14 maart stroomde op het IJ bij Amsterdam C.S. om 9.00 uur een boot vol met personen die direct of indirect te maken hebben met creatief ondernemerschap.

Amsterdam Creativity Exchange en Young Designers & Industry hadden samen met Zaanstad een vaartocht georganiseerd om meer te zien en te horen over de kansen en mogelijkheden van Zaanstad als vestigingsplek

voor de creatieve economie. Op de boot en lopend aan de wal werd informatie uitgewisseld, mogelijkheden verkend en nieuwe contacten gelegd.

Welkom door Peik Suyling van ACX en wethouder Hans Luiten van Zaanstad.

Inleidingen door Walter Amerika, initiatiefnemer van The Creative Industry Bank; Ward Kreykamp over het Processorgebouw; Emile Spek van Ymere, Jaap Schoufour van bureau Broedplaatsen, Reinder Bakker over creatieve werkplekken in Zaanstad en Marijke Storm over kansen van Zaanstad in de regio Amsterdam.

Wandeling over Hembrugterrein, nu nog van Domeinen, binnenkort een zinderend gebied voor creatieve industrie, opleidingen, tentoonstellingen. Een creatieve hotspot aan het water, midden in de agglomeratie Amsterdam.

Wethouder Hans Luiten vertelt over de plannen en de kansen Hembrugterrein.

Wandeling over het Hembrugterrein

Creatief Zaanstad, wordt vervolgd

De creatieve vaartocht op 14 maart maakte veel energie los: verkennen van mogelijkheden, praten over ideeën, denken over kansen. Eenmalig kan dat niet zijn. Meer stappen zijn nodig om mensen en ideeën te verbinden en om te zetten naar acties voor kortere en langere termijn. Er komt een vervolg op de boottocht.

Het Parool 18 maart 2007

Zaandam lonkt naar Amsterdamse creatieven

LIEDEWIJ LOORBACH

Zaanstad wil Amsterdamse creatieven. Een boottocht langs lege industriële panden moet de kunstenaars warm maken voor een atelier buiten Amsterdam.

De voormalige Dr. Oetkerfabriek in Koog aan de Zaan is het atelier van Jenske Dijkhuis. Zesduizend vierkante meter. Een deel van de machines staat er nog, met meel op de grond, suiker in de hoek. De ruimtelijk vormgeefster heeft geprobeerd andere Amsterdamse kunstenaars erheen te krijgen, maar die vinden het zo ver weg. "Wat dat betreft zijn creatieven helemaal niet ruimdenkend. Ze gaan allemaal naar de Bijlmer. Terwijl het maar tien minuten met de trein is."

Zaanstad trekt graag de creatieven naar de industriële panden die sinds de jaren negentig leegstaan. En hoe die monumentale gebouwen beter te behouden dan door er kunstenaars en creatieve bedrijven in te zetten? Zo blijven er arbeidsplaatsen in de panden bestaan, krijgen de gebieden sjeu, en worden ze vanzelf weer aantrekkelijk voor bedrijven die meer te spenderen hebben. De oude koekjesfabriek van Verkade aan de Zaan is inmiddels ontwikkeld tot creatieve plek, met restaurant De Koekfabriek.

Afgelopen vrijdag gleden de lege oevers van het IJ aan de verzamelde creatieven en ambtenaren voorbij. Buiten scheen de zon, binnen werden powerpointpresentaties gegeven over de creatieve industrie, met woorden als innovatiedrang, creatieve maatschappij, financiering en verhuuropties.

Bij het Hembrugterrein in Zaandam ging de groep van boord. De beheerder van het terrein, waar vroeger munitie en mosterdgas werd geproduceerd, opende de poorten. Niemand mag er in zijn eentje rond lopen, levensgevaarlijk. Een aantal kunstenaars zit er al, onder streng toezicht, maar ooit moet het terrein van 42 hectare veranderen in een creatieve plek waar kunstenaars en kinderen kunnen spelen.

Hans Luiten, wethouder in Zaanstad, pakte de megafoon om uit te leggen welke partijen al ruim tien jaar touwtrekken om het gebied met de zwaar vervuilde grond. Zaanstad zocht samenwerking met Amsterdam, en inmiddels is het ministerie van VROM erbij betrokken.

De meeste panden staan er vervallen bij. In grote loodsen hangt de klimop rond de ijzeren balken. "Bijna te mooi om te ontwikkelen," zei een creatief.

Midden op het terrein staat uit bomen gezaagd kunstzinnig tuinmeubilair. Gemaakt door ME'ers die er trainen, wist de beheerder. "Ze moeten oefenen in behendig zagen in verband met krakers. Dan kunnen ze maar beter iets nuttigs maken."

Het duurt nog jaren voor er een oplossing is voor de vervuilde grond, alle financiën rond zijn en kunstenaars zich daadwerkelijk op het Hembrugterrein kunnen vestigen. In de slachthuisbuurt in Zaandam zijn al wel creatieven neergestreken. Reinder Bakker zit sinds november 2005 met zijn stichting Gedachtegoederen in een pand aan de Zaan. Een mooie plek om boten te spotten. In de slachthuisbuurt zijn nog meer panden te ontwikkelen.

En echt, zover is Zaanstad niet van Amsterdam. Marike Storm, van een kennisteam voor stedelijke ontwikkeling, benadrukt het nog een keer met een kaart erbij. Zeker niet als de waterwegen intensiever worden gebruikt.

© Het Parool, 17-03-2008

Meer informatie

Marijke Storm – m.storm@stipo.nl

Creative Commons

Stipo is als “kennisteam voor stedelijke ontwikkeling” opgericht om de stedelijke ontwikkelingspraktijk sterker te maken. Stipo hanteert hierbij als principe “kennis is vrij”: de kennis, aanpak, inzichten en inspiratie die we verzamelen willen we ook zo breed en zo diep mogelijk doorgeven, zodat zoveel mogelijk mensen er bij hun werken aan de stedelijke praktijk hun voordeel mee kunnen doen. Dit verspreiden doen we met publicaties, praktijkprojecten, conceptontwikkeling, het bijeen brengen van mensen, trainingen en via www.stipo.nl.

Om de vrije doorgave van kennis te regelen valt het werk van Stipo niet onder copyright maar onder de Creative Commons Licentie “Naamsvermelding-GelijkDelen 3.0 Nederland”. Dit garandeert dat de gebruiker het mag werk kopiëren, verspreiden en doorgeven en afgeleide werken mag maken, onder twee eenvoudige voorwaarden:

- Naamsvermelding. De gebruiker dient bij het werk de naam Stipo te vermelden.
- Gelijk delen. Indien de gebruiker het werk bewerkt kan het daaruit ontstane werk uitsluitend worden verspreid krachtens dezelfde licentie als de onderhavige licentie, een gelijksoortige of een compatible licentie.

De tweede voorwaarde heeft als doel om te garanderen dat ook bewerkingen weer vrij worden aangeboden, ter versterking van de stedelijke ontwikkelingspraktijk.

De uitgebreidere versie van de licentie vindt u op <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/nl/>.

Producten die we in onze praktijkopdrachten ontwikkelen vallen onder de genoemde Creative Commons Licentie, waardoor het mogelijk is kennis breed en vrij aan anderen over te dragen.